

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Геолого-географічний факультет
Кафедра фізичної географії та природокористування

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-педагогічної роботи
 (П.І.Б.)
 2020 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Прикладні конструктивно-географічні дослідження

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий)

Спеціальність

106 «Географія»

Розробник: Світличний Олександр Олексійович – доктор географічних наук,
професор, професор кафедри фізичної географії та природокористування

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від “ 31 ” серпня _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Шуйський Ю. Д.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією
(НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від “ 23 ” вересня _____ 2020 року

Голова НМК

(підпис)

(Сич В. А.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Прикладні конструктивно-географічні дослідження» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова спеціальності 106 Географія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні напрями застосування конструктивного підходу в географії.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

У системі географічних наук «Прикладні конструктивно-географічні дослідження» тісно пов'язано із наступними навчальними дисциплінами «Історія і методологія географічної науки», «Теоретичні проблеми економічної і соціальної географії», «Системний аналіз в географії», «Географічний прогноз і експертиза», «Сучасні проблеми конструктивної географії»

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістовних модулів:

1. Конструктивна географія в її місце серед географічних наук.
2. Основні напрями прикладних конструктивно-географічних досліджень.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни здобувачами освітнього рівня доктора філософії (аспірантів) є отримання системних знань щодо основних напрямів прикладних конструктивно-географічних досліджень.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- оновлення знань з історії становлення конструктивної географії;
- вивчення теоретичних основ конструктивної географії, її мети, завдань, методів досліджень;
- обґрунтування місця конструктивної географії серед географічних дисциплін;
- ознайомлення з досягненнями конструктивної географії за основними напрямками досліджень;
- оволодіння знаннями для вирішення різноманітних конструктивно-географічних проблем.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність породжувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК07. Здатність спілкуватися на фахову тематику з експертами з інших галузей.

ЗК08. Здатність до усної і письмової презентації та обговорення результатів наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземними мовами.

б) спеціальних (фахових) (СК):

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у географії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з географії та суміжних галузей.

СК03. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру (в сфері економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів), оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК05. Здатність використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК07. Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення, застосування наявних фундаментальних та створення нових цілісних знань.

СК08. Здатність проводити пошук, обробляти, аналізувати та систематизувати наукову інформацію за темою дисертації, обирати методики і засоби вирішення наукових задач.

СК10. Здатність самостійно здійснювати науково-дослідницьку діяльність в галузі географії та суміжних науках, інтерпретувати дані власного наукового дослідження, відносити їх до відповідної теорії з використанням сучасних методів дослідження, інформаційних технологій.

СК11. Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій та перспектив розвитку географічної науки, орієнтуватись в сучасних проблемах наукових досліджень в галузі географії та суміжних науках, продукувати нові ідеї при вирішенні дослідницьких і практичних задач.

Програмні результати навчання.

РН01. Передові концептуальні та методологічні знання з конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів), а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, засвоєння нових знань та здійснення інновацій.

РН02. Глибоко розуміти загальні принципи, методи географічних наук, методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях (у сфері економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів) та у викладацькій практиці.

РН03. Глибоке розуміння теоретичних основ, прикладних засад географії, сучасних тенденцій, перспектив розвитку географічної науки та спроможність орієнтуватись в сучасних проблемах наукових досліджень в галузі географії й суміжних науках.

РН05. Ґрунтовні знання методів наукових досліджень економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізи-

ки і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів та вміння їх використовувати на належному рівні.

СК06. Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

РН07. Вміти презентувати та обговорювати з фахівцями та широкою аудиторією результати досліджень наукових та прикладних проблеми з географії державною та іноземною мовами, кваліфіковано їх відображати у наукових публікаціях, провідних міжнародних наукових виданнях.

РН08. Вміти планувати і виконувати експериментальні та теоретичні дослідження з географії, дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних і інших досліджень у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН10. Вміти використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп'ютерні засоби та програми при проведенні наукових досліджень та в освітній діяльності (пошук, оброблення та аналіз інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу).

РН11. Вміти ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі географії, науково-дослідницькій та інноваційній діяльності, використовуючи міждисциплінарні підходи, результатом яких є отримання нових знань соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати:*

- історію становлення конструктивного напрямку в географії;
- роботи І.П. Герасімова, В. С. Преображенського, О. М. Маринича, П. Г. Шищенка, В.М. Петліна з обґрунтування методології конструктивно-географічного спрямування;

- відміну конструктивно-географічних досліджень від традиційних географічних, різницю між конструктивною географією і прикладною;

- об'єкт і предмет конструктивної географії; специфічні методи конструктивно-географічних досліджень: інженерно-географічний, моделювання, прогнозування, оцінка природних умов и ресурсів;

- основні напрями конструктивно-географічних досліджень;

- методологію вирішення різноманітних конструктивно-географічних проблем.

вміти:

- провести аналіз і дати оцінку географічного дослідження на предмет відповідності його конструктивно-географічному напрямку;

- сформулювати тему, мету, об'єкт і предмет конкретного конструктивно-географічного дослідження;

- застосовувати на практиці специфічні методи конструктивно-географічних досліджень - інженерно-географічний, моделювання, прогнозування, оцінки природних умов и ресурсів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредита ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Конструктивна географія і її місце серед географічних наук

Тема 1. Історія конструктивного напрямку в-географії. Передумови конструктивної географії. Основні етапи розвитку: радянський етап 1960-х – 1980-х рр. і конструктивно-географічні дослідження в незалежній Україні.

Тема 2. Конструктивна географія як наука. Об'єкт і предмет конструктивної географії. Нові виклики до конструктивно-географічних досліджень, новітні парадигми, провідні сучасні підходи, концепції та напрями. Методи наукового пізнання конструктивної географії: систематика та класифікація за різними підходами та критеріями.

Тема 3. Геоінформаційна парадигма в конструктивно-географічних дослідженнях. Геоінформаційні системи і технології, їх сучасний розвиток і розповсюдження в світі і Україні. Геоінформаційні системи і технології як сучасний інформаційний інструментарій конструктивно-географічних досліджень.

Змістовий модуль 2. Основні напрями прикладних конструктивно-географічних досліджень.

Тема 4. Конструктивно-географічні дослідження для потреб водного господарства. Ознайомлення з головними завданнями водного господарства України, структурою проектних робіт у галузі, принципами складання територіальних схем комплексного використання і охорони водних ресурсів, проблемами організації водного кадастру та гідроекологічного моніторингу.

Тема 5. Конструктивно-географічні дослідження для потреб раціонального землекористування. Ознайомлення з видами конструктивно-географічних досліджень у галузі раціонального землекористування: земельним кадастром та землеустроєм, меліоративною географією та ерозієзнавством.

Тема 6. Конструктивно-географічні дослідження для потреб природно-заповідної справи. Ознайомлення з основними положеннями природно-заповідної справи; змістом проектних документів, які складають під час створення та організації функціонування природно-заповідних установ; національними та регіональними схемами екологічної мережі України

3. Рекомендована література

Основна

1. Основы конструктивной географии / под ред. И. П. Герасимова, В. С. Преображенского. М.: Просвещение, 1986. 287 с.

2. Петлін В.М. Конструктивна географія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 544 с.
3. Шищенко П.Г. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування/ П.Г.Шищенко, О.П.Гавриленко – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2015. – 395 с.

Додаткова

4. Аверкиева К. В., Глезер О. Б., Тишков А.А. Конструктивная география: 30 лет без академика И. П. Герасимова // Известия Российской академии наук. Серия географическая. 2016. № 1. С. 160—165.
5. Герасимов И. П. Конструктивная география: цели, методы, результаты. *Изв. ВГО*. 1966. Т. 98, Вып.5. С. 389-403.
6. Герасимов И. П. Советская конструктивная география. М.: Наука, 1976. 208 с.
7. Денисик. Г. І. Роздуми про конструктивну географію в Україні // Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи: матеріали доп. Всеукр. наук. конф., присвяченої 15-річчю кфедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 14-16 травня 2015). Львів, 2015. С 12-15.
8. Дьяконов К. Н., Дончева А. В. Экологическое проектирование и экспертиза: Учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2002.-384 с.
9. Ковальчук П. І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища: Навч. посібник. К.: Либідь, 2003. 208 с.
10. Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Теоретические и методические исследования / отв. ред. А. М. Маринич, Й. А. Горленко, Л. Г. Руденко. К. : Наук.думка, 1990. 200 с.
11. Кривульченко А.І. Меліоративна географія. Підручник. Київ : Каравела, 2021. 235 с.
12. Маринич А. М. Конструктивно-географические исследования региональных проблем природопользования в Украинской ССР. *Изв. АН СССР. Сер. Геогр.* 1982. №6. С. 49-52.
13. Михалевська Т. В., Ісаєнко В. М., Гроза В. А., Криворотько В. М. Моделювання і прогнозування стану довкілля. У 2 ч. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. 212 с.
14. Нефедова Н.Є. Регіональний водогосподарський комплекс: теорія, методика і практика суспільно-географічних досліджень: Монографія. - Одеса: Астропринт, 2007. - 240 с.
15. Олішевська Ю. А. Конструктивно-географічні дослідження: історія виникнення та сучасні завдання. Фізична географія та геоморфологія. 2015. Вип. 4(80), ч. I. С. 20-23.
16. Петлін В. М. Ландшафтно-екологічна експертиза: Навч. посібник. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 236 с.
17. Позаченюк Е. А. Введение в геоэкологическую экспертизу. Междисциплинарный подход, функциональные типы, объектные ориентации. Симферополь: Таврия, 1999. 413 с.

18. Світличний О. О., Чорний С. Г. Основи ерозієзнавства. Підручник. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. 266 с.
19. Собисевич В. А., Снитко В. А. Конструктивная география: научное направление о преобразовании природной среды. Сборник трудов международной научной конференции «Стены и мосты: междисциплинарные подходы в исторических исследованиях». М., 2019. С. 245—251.
20. Чернявський О. А., Сівак В. К. Конструювання протиерозійних агроландшафтів: монографія. Чернівці: Рута, 2005. 296 с.
21. Швец Г. И. Концепция природно-хозяйственных территориальных систем и вопросы рационального природоиспользования. *География и природные ресурсы*. 1987. No 4. С.30-38.
22. Шищенко П. Г. Прикладная физическая география. К.: Вища школа, 1988. 192 с.
23. Шищенко П. Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании. К.: Фитосоцицентр, 1999. 284 с.
24. Штойко П. І. Становлення конструктивного напряму в географії. Історія української географії. Всеукр. науково-теоретичний часопис. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. Вип. 26. С. 15 – 21.

Електронні інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: www.rada.gov.ua.
2. Каталог авторефератів дисертацій Наукової бібліотеки імені В.І. Вернадського. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>.
3. Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://www.menr.gov.ua/>.

4. Форма контролю успішності навчання

Залік.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточний контроль успішності навчання здійснюється під час лекційних і практичних робіт шляхом опитування і проведення письмових контрольних робіт, а також перевірки завдань для самостійної роботи і прийому виконаних практичних робіт.